HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ועלו בידו שתים חייב והתנן פטור לא קשיא הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני: כתב אות אחת נוטריקון רבי יהושע בן בתירה מחייב וחכמים פוטרין: א"ר יוחנן משום ר' יוסי בן זימרא מנין ללשון נוטריקון מן התורה שנא'[1] כי א"ב המו"ן גוים נתתיך אב נתתיך לאומות בחור נתתיך באומות המון חביב נתתיך באומות מלך נתתיך לאומות ותיק נתתיך באומות נאמן נתתיך לאומות ר' יוחנן דידיה אמר [2]אנכי נוטריקון אנא נפשי כתיבת יהבית רבנן אמרי אמירה נעימה כתיבה יהיבה איכא דאמרי אנכי למפרע יהיבה כתיבה נאמנין אמריה דבי רבי נתן אמרי [3]כי יר"ט הדרך לנגדי [ז]יראה ראתה נטתה דבי רבי ישמעאל תנא [4]כרמ"ל כר מלא רב אחא בר יעקב אמר [5]והוא קללני קללה נמרצ"ת נוטריקון נואף הוא מואבי הוא רוצח הוא צורר הוא תועבה הוא ר"נ בר יצחק אמר [6]מה נדבר ומה נצטדק"ק נבונים אנחנו צדיקים אנחנו טהורים אנחנו דכים אנחנו [ט]קדושים אנחנו [י]מתני' **הכותב ב' אותיות בשתי העלמות אחת שחרית ואחת בין הערבים ר"ג מחייב [א]וחכמים פוטרין: **גמ'** במאי קמיפלגי ר"ג סבר [ב]יש [ז]אין ידיעה לחצי שיעור ורבנן סברי יש ידיעה לחצי שיעור:**

הדרן עלך הבונה

רבי [ח]אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחילה ואחת על האריג חייב [ט]וחכ"א בין בתחילה בין בסוף שיעורו ב' חוטין [י]העושה שתי בתי נירין בנירין [כ] בקירום בנפה בכברה ובסל חייב [א]ה[ב]והתופר ב' תפירות [ג]והקורע ע"מ לתפור ב' תפירות: **גמ'** כי אתא רבי יצחק תני שתים והאנן תנן ג' לא קשיא הא באלימי הא בקטיני [ד]אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא אמרי לה להאי גיסא אלימי תלתא לא סתרי תרי סתרי קטיני תרי נמי לא סתרי ואמרי לה להאי גיסא קטיני תלתא ידיעי תרי לא ידיעי אלימי תרי נמי ידיעי תניא האורג ג' חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב וחכמים אומרים בין בתחילה בין בסוף שיעורן [ה] ב' חוטין ובשפה ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין והאורג [ו] ג' חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב סתמא כר"א תניא אידך [ז]האורג ב' חוטין על הגם ועל האימרא חייב ר"א אומר אפילו אחד [ח]ובשפה שני חוטין ברוחב שלשה בתי נירין חייב הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן שני חוטין על רוחב ג' בתי נירין והאורג ב' חוטין על הגם ועל האימרא חייב סתמא כרבנן: העושה ב' בתי נירין כו': מאי [בנירין] אמר אביי תרתי בבתי [ט] נירא וחדא בנירא: בקירום: מאי בקירום אמר רב מצוביתא: והתופר ב' תפירות: הא תנינא באבות מלאכות והתופר ב' תפירות משום דקבעי למיתנא סיפא והקורע ע"מ לתפור ב' תפירות קתני נמי התופר והקורע הא נמי תנינא באבות מלאכות אלא משום דקבעי למיתני סיפא הקורע בחמתו ועל מתו משום הכי קתני [התופר שתי תפירות]: והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות: היכי משבחת לה**

העבדה

והתניא פטור. מין נרמא לר"י לגרום והתניא לחמתי לת סוה פריך ממתני'[א] ומיהו מיכא למימר דממתני' לת קשיא ליה מדקתני וכתב שני זיינין ולא נקט ב' חותיות מחברות דלת בעי זיוני משמע דמשום זיון פטור ליה אבל מבריישא דקתני סתמא[ב] פריך שפיר[ג] אבל קשה לר"י דמכל מקום היה לו לדקדק מתני' נקט נתכוין לכתוב חות אחת ועלו בידו שתים חפי' נתכוין לחותן שתים שכתב וכתבן בלא זיון פטור כיון דמוקמי לה בדבעי זיוני להא בבריישא לת קתני וכתב שני זיינין דנוכל לומר דלחמי לחמעיטין הא כתב שתי חותיות מחברות דלת בעי זיון מיבב דלפרישתי [ה] מתניתין לכך נרמא דממתני' פריך וגרסינן והתנן:

רבן [ו]שמ"א[ל] סבר אין ידיעה לחצי שיעור. נרמא דטעם [ז]דלקמ"ג משום דכתב לו הודע לליו מטתו ידיעת מטת[ד] הוא דשמה ידיעה אבל ידיעה בלחו מטת לחו שמה ידיעה: **ורבנן** סברי יש ידיעה לחצי כו'. פירש בקונט' הא דנקט חות אחת שמה ואחת אין הערבים כיון דהוי שתות אין נידע כמה שכתב חות אחת ועוד דהוה ליה לפרש שיעור שתות ועוד לחמר לעיל כתב חות אחת בליפורי וחות אחת בטבריא מייב ר"ג דמסתמא יש שתות[ה] כדי לידע ונרמא לחמי ליידיעי שידע בינתים ואחת שחרית ואחת בין הערבים נקט לרבותא דלא על גב דיש עם הידיעה הפסק ושתות גדול בינתים מחייב ר"ג:

הדרן עלך הבונה

האורג. תומר ר"י דה"ג ומכ"ת בין בתחלה בין בסוף וכ"ג בין בתחלה בין בסוף דל"ב הוה משמע בסוף הבגד ממש ואתם אפי' רבנן מודו דחייב אפילו בחחת כלחמיינן סוף פרק הבונה (לעיל דף קד:)[ו] אבל אי לא גרסינן בחחת שפיר דבסוף לא בסוף ממש קחמר[ז]: הכל עוד אלא שאם ארג מאצל שפת הבגד האחת שהיא קרואה אל השאיה שיעור ג' בתי נירין חייב, אע"פ שאינן רחב מלא הסיט שדומה לאורג צילצול קטן. וצילצול זה (כמן) [כמו] אבנט הוא. אבל אם בתוך הבגד שלא מאצל השפה, ארג ב' חוטין או ג' חוטין או יותר, אם ישנם ברחב מלא הסיט חייב ואם לאו פטור. אבל האורג ב' חוטין ברוחב כל (שהן) [שהוא] אע"פ שאינן בג' בתי נירין, על הגם, שהוא מקום מעוקם כמין גמא יוונית, חוט אחד לכאן וחוט אחד לכאן צבוע, שנמצא (עמו) [כמו] סימן, או על האימרא שהוא [אל]ענף ואלטראז בלשון ישמעאל, והוא מלשון חטוטות אטון מצרים, דמתרגמינן האמרת חטבת, שנמצא זה כמו כותב וחייב. **העושה ב' בתי נירין.** פי', מכניס חוטי השתי בנירים שיעלה זה וירד זה, ויבא הערב ויחזור השתי יעלה התחתון וירד העליון ויבא הערב. **קירום,** הוא מצובייתא. פי' (מסנות) מסנות, אורגין אותה מן הסיב או מן חוטי צמר ומכיוצא בהן, ומסננין בהן.

תורה אור השלם

1 וְלֹא יִקָּרֵא עוֹד אֶת שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם כִּי אַב הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ:
בראשית יז ה

2 אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי:
שמות כ כ

3 וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ יְיָ עַל מָה הִכִּיתָ אֶת אָתֹנְךָ זֶה שָׁלוֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה אָנֹכִי יָצָאתִי לְשָׂטָן כִּי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי: במדבר כב לב

4 וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בְּכּוּרִים לַיְיָ אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֵת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ:
ויקרא ב יד

5 וְהִנֵּה עִמָּךְ שִׁמְעִי בֶן גֵּרָא בֶּן הַיְמִינִי מִבַּחֲרִים וְהוּא קִלְלָנִי קְלָלָה נִמְרֶצֶת בְּיוֹם לֶכְתִּי מָחֲנָיִם וְהוּא יָרַד לִקְרָאתִי הַיִּרְדֵּן וָאֶשָּׁבֵעַ לוֹ בַּייְ לֵאמֹר אִם אֲמִיתְךָ בֶּחָרֶב: מלכים א ב ח

6 וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה מָה נֹאמַר לַאדֹנִי מָה נְדַבֵּר וּמָה נִצְטַדָּק הָאֱלֹהִים מָצָא אֶת עֲוֹן עֲבָדֶיךָ הִנֶּנּוּ עֲבָדִים לַאדֹנִי גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֲשֶׁר נִמְצָא הַגָּבִיעַ בְּיָדוֹ:
בראשית מד טז

לעזי רש"י

ליצי"ש [ליצ"א]. ניר (כמין עיין במתקן אריגה, שבו השתי עובר).
ליצ"א (ד"ה תרתי).
[פייצ"א]. גֶּדֶד (קצה חוט השתי, הנקשר לכובד העליון של הנול).
ליצ"א (ד"ה ואחת). ניר. **לימיי"ש** [**ליאיי"ש**]. דוושה (במתקן הטווייה של הגברים). **פריש"א.** דוושה (במתקן הטווייה של הנשים).

מוסף תוספות

א. דקתני נתכוון לכתוב חי"ת וכתב שני זיינין פטור. מוס' כלמ"ש. ב. יעלו בידיו שתי אותיות'. מוס' כלמ"ש. הוה משמע לן שתי אותיות שלימות בזויני ובכל צורתם קאמר. מיטמ"ת. ג. ואפ"ה דחינן דמתניתא נמי דבעי לזיוני ולא זיין ודומיא דמתני'. מיטמ"ת. ד. דמיירי עליה קרבן. מוס' כלמ"ש. ה. כדי הילוך מטבורייא לצפורי כי י"ב מיל היה ביניהם. מיטמ"ת. ו. יאורג חוט אחד והשלימו לבגד, חייב'. רשב"ם. דרבנן מודו בלהשלים. מוס' כלמ"ש. ז. אלא... חוץ מחוט האחרון. מוס' כלמ"ש.

רבינו חננאל (המשך)

הנארגת רחבה כולה פחות מסיט, אם היא צרה אפילו ג' בתי נירין בלבד כמו צילצול קטן, אם ארג בו ב' חוטין שנמצאת אריגתו מן השפה אל השפה, אע"פ שאינן מלא הסיט חייב. ולא

מסורת הש"ס

(ה) מנחות סו: ע"ש, ג) [שם], ג) כריתות יב:, ד) [שם ורף י. לעיל עא: קכ.], ה) לעיל קד: כריתות יו. יט:, ו) [לעיל עג.], ז) [מוספתא פ"ג], ח) תמי לפלוג למשיעור תורא שתנו תכמים. ס"ח רס"ג, ט) ל"ל דר"ע,

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה והתניא וכו' מייב כדפירש בתמיתין: (ב) בתשנה שתי כתי נירין בנירים: (ג) נמ' נין בסוף שיעור שתי חוטין: (ד) שם ג' בתי נירין האורג כל"ל וחות ו' נמחק: (ה) שם תמר תמיי תרתי **בבת** ניקל: (ו) רש"י ד"ה וכפסה וכו' ג' חוטין של ערב מייב: (ז) ד"ה וסל מגיע וכו' תנן להו תתם:

גליון הש"ס

גמ' קדושים אנחנו. ע"ע במלבים במדבר רפה כ"פ מפני על פסוק נחש בלעם עמך: **שם א**"ל להאי גיסא. פסחים קח ע"ח ב"ב מג ע"ב:

מוסף רש"י

יראה ראתה נטתה. בפרשת שהלכך לנגדי, כלומר לקראתי (במדבר כב לב). ולפקוניטני הכותב שתי אותיות. הוא מלאכת בפצפת (כריתות יב:). אין ידיעה לחצי שיעור. לכל תני שיעור ונוכל, לח תזכ הוה ידיעה לחלק, לחם תזכ (שם). אחת על האריג. חם מוסיף הוא על המיע שיעורו בחחת, דמלטרף עם השאר (לקמן קה). **והקורע על מנת לתפור.** פסחים שהקפ עגול ואיט יכול לתופרו יפה חלא חם כן קורעו, אבל קורע שלא לתפור לא הוי מלאכה (לעיל עג).

רבינו חננאל

ועלתה בידו ב' חייב. והתניא פטור, ושנינן בדבעי זיונא. פי' כגון צריך לכתוב טי"ת, ומדי והוזעו לא הדביק בו (לצלע) [והצלע] האחרון ונמצא כאילו פו, אי בעי זיונא כדי שיתראו צורת האותיות פטור, שעדיין אינה כתובה, ואם לאו חייב, ודוקא שצריך פו בענין שכתבו. נוטריקון הוא לשון יון, וסופרי המלכים והשרים שלהן יש להן כתב שקורין אותו נוטריקון, ואומר המלך לסופר כתוב כגון תופס והמלך מסדר לפניו בפיו והסופר כותב מפיו מילי שמשמשת כמה ובשיטה אחת כותב מגילה, וזהו נוטריקון. יש מי שאוכל חצי זית חלב בשגגה ונודע לו וחזר ונעלם ממנו ואכל חצי זית אחת, רבן גמליאל אומר אין ידיעה לחצי שיעור וכאילו השיעור כולו בשגגה אכלו חייב חטאת, [וחכמים] פוטרין.

הדרן עלך הבונה

פרק שלשה עשר:

רבי אליעזר אומר האורג ג' חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב. בכלל גדול תנן סתמא האורג ב' חוטין, ולא שנינן בין בתחילה בין בראש הבגד ובין בסופו ע"ג אריג שהוא ארוג מאתמול, וכך הלכה כחכמים. ור' אליעזר פליג דסבר פחות מג' חוטין אין מתקיימין אלא נסתרין, הילכך אי בתחילה התחיל באריג צריך ג' חוטין שתהא מלאכה מתקיימת, ואם יש חוט אחד ערב ארוג בשתי אם ארג ב' חוטין על גביו חייב, ואם לאו פטור. ואם יש ב' חוטין ערב ארוגין בשתי וארג אחד עליהן חייב. וכן אם היו אלף באחד מהן חייב. **[הא בקטיני]** פי' חוטין דקין. אלימי, חוטין עבין. אמרי לה להאי גיסא ג' (באלימי) [בקטיני] שהן דקין, כי השנים כאחד דומה מפני שאין מראין רחב, ובאלימי שנים כי רחבן ניכר. ואמרי לה להאי גיסא ג' באלימי שהן עבין וקשין, ולא חלמי להדדי, כי השנים מהן אין נכבשין ואין מתאלצין זה עם זה. ובקטיני שנים כי רכין הן ונאחזין זה בזה וחלמי הדדי. והרי פירש במשנה אחרונה כי שיעור רחב ב' חוטין הארוגין מלא הסיט, וכאן פירש כי היירייה הנארגת רחבה היא וארג ב' חוטין במקצת רחבה. ואם הוא שיעור מה שארג ברחב היירייה מלא סיט חייב או פחות פטור. ואם זו היירייה